

Teuvo Ilja Kettunen

Laaja seurantalutkimus tarkastelee lapsen varhaisia oppimispolkuja ja akateemisten valmiuksien kehittymistä.

Kymmenen vuoden seurantalutkimus Alkuperäisessä tutkimuksessa tarkastelee lapsen varhaiset vuodet ennustavat myöhempiä oppimista ja erityisesti luku-, kirjoitus- ja laskutaidon sekä motivaation kehittymistä. Lisäksi kerätään tietoa vanhempien ja opettajien ohjauskäytännöistä ja yhteistyön muodoista sekä niiden vaikutuksesta lapsen oppimismotivaatioon. Tutkimus on Suomen Akatemian rahoittama ja se toteutetaan Jyväskylän, Turun ja Itä-Suomen yliopistojen yhteistyönä. Tutkimuksen ensimmäinen vaihe toteutettiin vuosina 2006-2011, jolloin seurattiin 2 000 lasta neljältä eri paikkakunnalta esiopetuksen alusta 4. luokalle. Tutkimuksen

toinen vaihe alkoi keväällä 2013 oppilaiden ollessa kuudennella luokalla ja jatkuu kevääseen 2016.

- Alkuperäisessä tutkimuksessa tarkastettiin varhaiskasvatuksen vaikuttavuutta pitkällä aikavälillä, täsmennää professori Marja-Kristiina Lerkkanen Jyväskylän yliopistosta.

Esiopetuksessa saatujen tulosten pohjalta valittiin kouluun lähevisiä 15 prosenttia taidoiltaan heikoimpia lapsia, joiden oppimispolun rakentumista on seurattu tarkemmin. Lerkkanen mukaan näyttää siltä, että jos esiopetuksen ympäristö on ollut lasta hyvin tukeva ja huomioiva, voi niin sanotun oppimisvaikeuden riskin omaava lapsi kouluissa pikkuhiljaa saavuttaa taidoissaan ikäryhmäänsä.

Noin 3 prosenttia lapsista jää taitojen kehityksessä kuitenkin koko ajan muista jälkeen varhaiskasvatuksen ja koulun tukimuodoista huolimatta.

- On kiinnostavaa, millä tavalla nämä lapset tarvitsevat, jotta heillä olisi mahdollisuus opiskella häluokkansa mukana ja että he tuntevat oppivansa, saavansa tulla ja apua ja olevansa hyväksytyjä ryhmässä. Lerkkanen sanoo.

Opettajan toiminta vaikuttaa motivaatioon

Tutkimuksessa lähdettiin liikkeelle siitä, miten lapsen kognitiivinen kehitys ja akateemiset taidot lähtevät kehittymään ja millä tavalla esiopetusympäristö ja koti sekä myöhemmin myös kouluympäristö tukevat niiden kehittymistä. Lerkkanen toteaa, että akateemiset taidot alkavat kehittyä jo paljon ennen koulun alkamista, ja vähitellen motivaatiotekijät alkavat säädellä lapsen mielenkiinnon suuntautumista.

Alkuperäisessä haluttiin selvittää, mikä merkitys motivaatiolla on pienten lasten oppimisessa ja miksi jotkut lapset oppivat jo esiopetuksessa paljon enemmän kuin muut. Lerkkanen mukaan 5-6-vuotiaat ovat yleensä kiinnostuneita kaikista asioista, mutta 2-3-luokalla kiinnostuksen kohteet selvästi vakintuvat ja ovat melko pysyviä läpi peruskoulun.

- Jos lapsi lähtee esiopetukseen ja kouluun innokkaana, niin mihin oppimisen iloa ja into häviävät matkan varrella ja mitkä tekijät siihen ovat yhteydessä?

Kun esiopetuksessa tutkittiin, miksi jotkut ryhmät ovat kiinnostuneempia, aktiivisempia ja innostuneempia esiopetuksen toimintatuokioista ja tehtävistä, löydettiin selittäviksi tekijäksi opettajien käytänteiden laatu.

- Näyttää siltä, että nimenomaan lapsilähtöinen toimintatapa, joka on samalla hyvin ja selkeästi organisoituja ryhmätöitä, rohkoo lasten innostusta, kiinnostusta ja sen ylläpitämistä.

Myös opettajan ohjauksen laatu vaikuttaa lapsen motivaatioon. Mitä paremmin opettajan ohjaus tuki lasten ajattelutaitoa ja kielen kehitystä ja jos opettajan palaute oli yksilöllistä oppimista tukevaa, sitä korkeampaa oli lasten kiinnostus ja sitä aktiivisempia lapset olivat.

- Näyttää siltä, että motivaatio toimii moderaattorina opettajan toiminnan ja lasten taitojen kehityksen välillä, ja lapset oppivat erityisesti silloin, jos opettaja saa heidät innostumaan ja pitämään heidän kiinnostuksensa yllä.

Koti suuntaa lapsen kiinnostusta

Kotiympäristöllä on selkeä vaikutus lapsen taitojen ja motivaation kehittymiseen. Ne lapset, jotka jo tunsivat paljon kirjaimia ja olivat kiinnostuneita myös laskemisesta, ikään kuin kutsuivat omia vanhempiaan mukaan vuorovaikutukseen kyselemällä aktiivisesti mikä tämä kirjain on, mitä tässä lukee tai miten tämä lasku lasketaan.

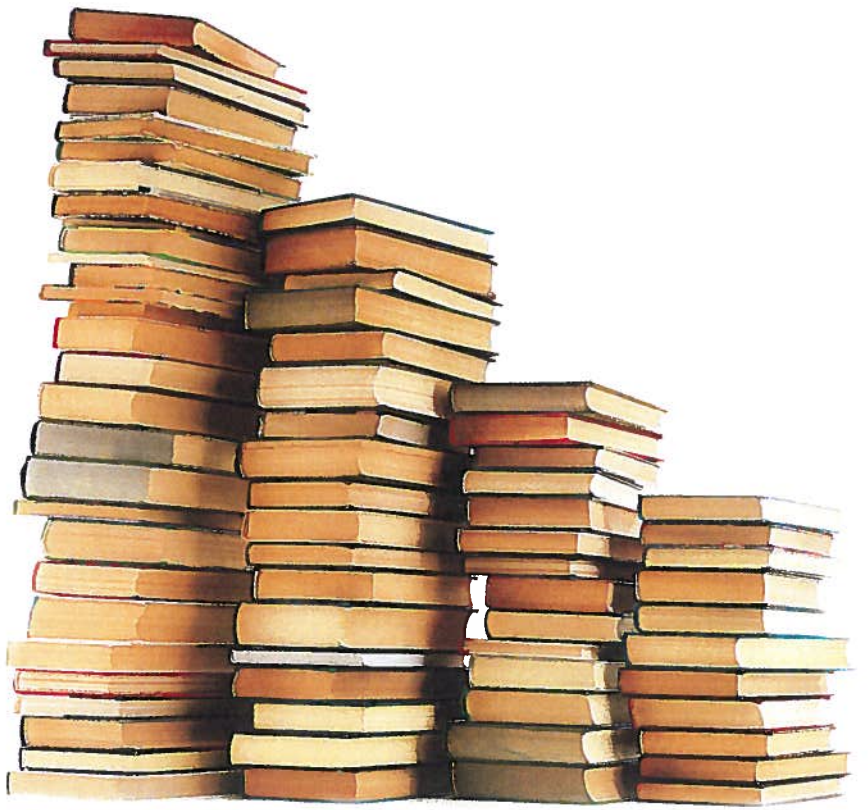
Näin vanhemmat tavallaan huomaavat opettivat ja tukivat lapsen kiinnostusta, ja näiden lasten taidot saattoivat kehittyä huomattavastikin esiopetusvuoden aikana. Lerkkasen mukaan nimenomaan varhaiskasvatusvaiheessa kodin kiinnostus ja tuki lapsen taitojen kehittymiselle ja kiinnostuksen kohteiden löytymiselle näyttääkin olevan tärkeää.

- Edelleen suuri osa vanhemmista kuitenkin pitää esiopetuksessa kaikkein tärkeimpänä lapsen sosiaalisten taitojen kehittymistä ja ryhmässä toimimista, Lerkkanen sanoo.

Ensimmäisellä luokalla aktivoituivat myös ne vanhemmat, joiden lasten oli vaikea oppia lukemaan tai joidenka taidot olivat jäljessä ikäistensä taidoista. Erot lukutaidossa heikompien ja muiden lasten välillä kuitenkin pienenevät ensimmäisellä ja toisella luokalla ja lähes puolet hitaasti edistyvistä lapsista sai ikäluokkansa kiinni toisen luokan loppuun mennessä.

Näin ei kuitenkaan näytä käyvän matematiikassa, jossa ero heikkojen ja hyvien välillä edelleen kasvaa. Matematiikan valmiuksiin tulisikin Lerkkasen mielestä kiinnittää enemmän huomiota jo varhaiskasvatuksessa.

Esiopetusiässä tytöt ovat yleisesti ottaen edellä poikia luku- ja kirjoitustaitojen sekä kielellisten valmiuksien kehityksessä. Poi-

AFRICA STUDIO / DOLLAR PHOTO CLUB

kien variaatio on kuitenkin suurempi kuin tyttöillä. Esimerkiksi matematiikassa heikkojen valmiuksien ryhmässä on enemmän poikia kuin tyttöjä, mutta heitä on enemmän myös hyvien valmiuksien ryhmässä. Lerkkasen mielestä onkin mielenkiintoista, että esiopetuksessa tytöt ovat yhtä kiinnostuneita matematiikasta kuin pojat, mutta koulussa tyttöjen kiinnostus matematiikkaa kohtaan vähenee.

- Olemme yrittäneet miettiä, mistä se johtuu. Miksi tyttöjen kiinnostus matematiikkaan hiipuu koulussa? Johtuuko se mahdollisesti opetuskäytänteistä, tyttöjen saamasta palautteesta tai asenteista?

Hyvät vuorovaikutussuhteet suojaavat lasta

Jos lapsi ei ole oppinut esiopetuksessa kirjaimia, eikä hän tunnista sanojen alkuäänteitä tai osaa tavuttaa sanoja, on hänellä myös myöhemmässä vaiheessa selvästi vaikeuksia lukutaidon oppimisessa. Lukeminen voi jäädä hitaaksi, takkuilevaksi ja virheelliseksi. Lapsella saattaa silti olla niin sanottuja suojaavia tekijöitä, jotka taitojen heikkoudesta ja riskeistä huolimatta tukevat hänen motivaatiotaan ja oppimistaan ja auttavat saavuttamaan muut neljänteen luokkaan mennessä.

Kaikki suojaavat tekijät liittyvät sosiaalisiin suhteisiin, kuten lapsen hyväksytyyn asemaan ryhmässä ja toveripiirissä. Tärkeää

on myös, että lapsella on hyvä ja lämmin vuorovaikutussuhde opettajaansa ja että päiväkodin ja kodin sekä koulun ja kodin välinen yhteistyö toimii ja on luottamuksellinen.

- Jos kaikki nämä vuorovaikutussuhteet ovat kunnossa, ne kannattelevat lasta ja vievät eteenpäin, vaikka hänen kehityksessään olisi hitautta tai haasteita.

Alkuportaavat on aloittanut tänä syksynä Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa yhteisen täydennyskoulutushankkeen, jossa paneudutaan erityisesti vuorovaikutussuhteisiin varhaiskasvatuksessa.

Hanke on osa yhteiseurooppalaista CARE-hanketta, jossa etsitään varhaiskasvatuksen laadun indikaattoreita ja tuetaan lastentarhanopettajia löytämään hyviä käytänteitä toimia lasten kanssa.

Lastentarhanopettajat videoivat toimintaansa lasten kanssa, ja videoiden avulla tutustutaan hyvin vuorovaikutustilanteisiin. Lisäksi koulutuksessa ja ryhmätapaamisissa saadaan tietoa siitä, kuinka varhainen motivaatio rakentuu ja miten se on yhteydessä lasten taitojen kehittymiseen. Hankkeeseen osallistuu kolme Jyväskylän kaupungin päiväkotia. ■

Lisää tutkimuksesta:

juu.fi/ytk/laitokset/psykologia/huippututkimus/alkuportaavat